

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

BÚR Gábor

Miért szegény Afrika?

Eredeti közlés/Original publication:

Miért szegény Afrika?, *A Hét* (Marosvásárhely), 2005, 3, 35. sz., szeptember 1., 1–... old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.000.267

Dátum/Date: 2014. április 22. / April 22.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

BÚR Gábor: Miért szegény Afrika?, *AHU MATT*, 2014, **pp. 1–12. old.**, No. 000.000.267, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

hazai könyvtárakban

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, az afrikai szegénység kérdőjelei, kísérletek az afrikai szegénység felszámolására, a kérdéskör politikátörténete, cserbenhagyott kontinens, az USA Afrika-politikája, újabb próbálkozások: Nagy-Britannia és a G-8

African research in Hungary, questions of the poverty in Africa, attempts to eradicate poverty in Africa, political history of the issue, forsaken continent, Africa policy of USA, new attempts: Gran Britain and the G-8

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian,
Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

MIÉRT SZEGÉNY AFRIKA?

Búr Gábor

A címben feltett kérdésre afrikanisták, politológusok, politikusok, fejlesztési szakemberek hada próbál évtizedek óta választ találni. Ennek nem elsősorban elméleti jelentősége van. Ha sikerül leírni a gondok okait, akkor azok következményeinek felszámolása már belátható közelségbe kerülhet. Itt azonban még nem tartunk. Az ENSZ és a segélyszervezetek felhívásai, a G8 csúcstalálkozók záróközleményei, a negyedszázaddal ezelőtti Live Aid, illetve az idej Live 8 megakoncrtetek mind az sugallják, hogy Afrika csak a jelenlegi segélyek megkészerzése, háromszorozása, többszörözése által lábalhat ki a jelenlegi válságából. Magukat az érintetteket ugyan nem szokták erről (sem) megkérdezni, ám egyértelmű, hogy a segélyezés növelése kontinens-szerte elvárás a fejlett világ irányában. Mintha maga Afrika, illetve az afrikaiak sem bíznának saját erejükben, jövőjükben. Ám nem volt ez mindig így. A dekolonizáció utolsó hullámával az 1960-as években függetlenné vált afrikai államok roppant nagy ambíciókkal léptek porondra. Evidenciának számított, hogy elmaradottságuk egyedül a gyarmati alávetettségből következik, s a felszabadulás záros határidőn belül a fejlett országok színvonalára katapultálja őket. Az élet azonban nem igazolta ezeket a várakozásokat. Egy sor olyan ország akad, amely hosszabb ideig szenvedte el a gyarmati kizsákmányolást, mint akármelyik afrikai állam, sőt, a függetlenség elnyerésnek időpontjában még jóval szegényebb is volt az afrikai átlagnál, mára azonban akár hússzoros (!) jövedelemmel rendelkezik.

Gerillaösvényen

Az „afro-optimizmus” kora az 1970-es évekre elmúlt. Ezek után Afrika hosszú évtizedeken keresztül mellőzött kontinensnek számított, vele kapcsolatosan szinte kizárólag csak a negatív szenzációk, a természet, de főként az ember okozta katasztrófák voltak képesek áttörni a nemzetközi média ingerküszöbén. Ezzel párhuzamosan drasztikusan zsugorodott Afrika részesedése a világkereskedelemben, elmaradt a kontinensek versenyében. Ezt a relatív

lemaradást megfejlte az abszolút lecsúszás. A „fejlesztő állam” 1960-as, 1970-es években még oly divatos koncepciójának látványos csődje, valamint a külső körülmények drasztikus rosszabbodása miatt a kontinens országokban az állami szolgáltatások hatékonyságukat veszítették, akadozni kezdtek, majd sokhelyütt teljesen meg is szűntek, az infrastruktúra leépült. A külvilág irányában gyenge, de belül magukat erősnek mutatni kívánó államok „felpuhultak”. A gyarmati államokat megörökölt és az azokat „afrikanizált” formában tovább működtető új elit ráadásul a nepotizmus és a korrupció tereén éltanulóvá vált, egy adott évben a kontinens megtakarításainak akár kétötöde is külföldi, elsősorban a pénzek eredetét nem firtató, a betétesek anonimitását biztosító svájci bankokba vándorolt. A diktátorok általában kitűnően megtanultak a bipoláris világ zavaros vizeiben halászni.

A hidegháború hozadékaként jelentkező külső támogatás csökkenésével, illetve teljes elmaradásával párhuzamosan sok országban felszínre törtek az addig elfojtott etnikai, vallási és egyéb konfliktusok. A függetlenség elnyerése után Afrika-szerte elszaporodó erőszakos hatalomátvételek, puccsok legtöbbször magán az államosztályon belüli őrségváltást jelentették, megteremtve az „elit-recycling” fogalmát. 1986-ban Ugandában történt meg először, hogy a hatalomátvételre nem palotaforradalom keretében, hanem győztesen megvívott gerillaháború következményeként került sor. Ezek után országok sora következett, Sierra Leonétól Szomáliáig, ahol a gerillaháborúk a központi hatalom széteséséhez, a hadurak uralmához vezettek. A hadurak és gerillavezérek rátették a kezüket az uralmuk alatt álló területek minden erőforrására, részben ebből, részben a külföldi humanitárius segélyek megcsapolásából tartva fenn magukat. A külvilág hosszú ideig tétlenül szemlélte, hogy Afrika kirablásából egy szűk helyi és külső réteg gazdagodjon, még a származási helyét első ránézésre eláruló nyersgyémánt esetében is csak az ezredforduló után született meg az ezt a folyamatot blokkolni kívánó mechanizmus (Kimberley-folyamat).

Valóságos társadalmi kataklizmát okozott az érintett társadalmakban, hogy Afrika-szerte elterjedt a gyerek-katonák alkalmazása a konfliktusokban. Az öregeket, öregséget tisztelő hagyományos társadalmak teljes felforgatását jelentette a tíz év körüli gyermekek tíz- és százezreinek felszerelése automata fegyverekkel. A gátlások nélkül ölé és erőszakot elkövető csoportok tagjai számára megszűnt minden olyan autoritás, ami nem a nyers erőszakra épült.

A cserbenhagyott kontinens

Az 1970-es évektől vajúdjó új gazdasági világtrend kialakulása helyett a cse-rearányok Afrika számára, az olajat termelő országok kivételével minden addiginál előnytelenebbül változtak.

1980. és 2000. között a cukor ára 77 százalékkal, a kakaóé 71 százalékkal, a kávéé 64 százalékkal, a gyapoté pedig 47 százalékkal esett vissza, s a réz és egyéb bányatermékek esetében sem volt más a helyzet. Az 1980-as, 1990-es évekre egyértelművé vált az egy főre számított élelemtermelés, az átlagéletkor, a beiskolázási ráták s szinte minden egyéb fontos mutató terén a visszaesés még Afrika egykori önmagához képest is. A befektetők elmaradtak, vagy meg sem érkeztek, és a két világtrendszer szembenállásának megszüntével Afrika a nemzetközi kapcsolatok terén is súlytalanná vált. Afrikának saját értelmisége is hátat fordított, a brain drain eredményeképpen a „diploma disease” nemzedékéből ma több mérnök, orvos, tanár dolgozik a fejlett országokban, mint otthon.

A nyilvánvaló válságjelenségek ellenére a fejlett világ megfeledkezni látszott Afrikáról, az 1990-es években a fő figyelem az egykori szovjet blokk államaira, illetve a volt Jugoszláviára fókuszálódott. Sem Szomália gyakorlati szétesése, sem az 1994-es ruandai népirtás nem volt képes változtatni ezen a trenden. Mogadishuból az amerikaiak gyorsan kivonultak, Kigaliba be sem vonultak. 1997 májusában a ruandai népirtáshoz hasonló válságok megelőzése miatt került sor az ún. „P-3 kezdeményezés” létrehozására, amely az USA, Nagy-Britannia és Franciaország konfliktus-kezelő és megelőző kapacitásainak összehangolását volt hivatva szolgálni. Ennek akkor különös fontosságot adott az a tény, hogy az ENSZ kéksisakos békefenntartóinak létszáma Afrikában az 1994-es 40 ezerről 1999-re mindössze 2 ezerre csökkent. A P-3 kezdeményezés azonban a résztvevő országok eltérő szándékain és katonai, politikai megfontolásain, illetve az afrikai országok nem mindig pozitív hozzáállásán zátonyra futott.

Mindez akkor történt, amikor még a hidegháborús időkben a kontinens legfontosabb nyugati pártfogójának számító Franciaország is jelentősen csökkentette kötelezettség-vállalásait, megkezdte a kontinensen állomásozó csapatai kivonását. 1995-ben Párizs hét afrikai országban 8 ezer katonáját állomásoztatta, 1997-ben döntés született két és fél ezer katona kivonásáról, a kameruni és a közép-afrikai köztársaságbeli támaszpontok teljes feladásáról.

Az USA Afrika-politikája

A 2001. szeptember 11-i merényletek sajátos fordulópontot jelentettek Afrika szempontjából is. Az amerikai külpolitika felismerte a kilátástalan szegénységből fakadó veszélyeket, Bush elnök „egyetlen kontinenst sem hagyunk hátra” politikája kiterjedt együttműködést ígért Afrika vonatkozásában. Ez a felértékelődés azonban igen viszonylagos volt, a várt gyökeres fordulat elmaradt. A katonai kooperáció kiterjesztésére a kontinens több államára a ruandai népiirtáshoz hasonló válságok megelőzése miatt került sor. A Pán-Szahel Kezdeményezés (PSI) keretében az Amerikai Haderő Európai Parancsnoksága Algéria, Mali, Mauritánia, Niger és Csád bevonásával indított máig tartó kiképzési programokat. Ezek a programok hivatalosan a csempészet és a nemzetközi bűnözés visszaszorítását vannak hivatva szolgálni, nyilvánvaló azonban, hogy elsődleges céljuk a terroristák felkutatására és megsemmisítésére kiképezni a résztvevő országok katonáit.

Afrika szarván hasonló kezdeményezés részesei Etiópia, Eritrea, Szudán, Kenya és Dzsibuti, de itt az intézményesülés még várat magára. Az amerikai katonák a helyi mozlím és az USA-val nem éppen szimpatizáló lakosság megnyerésére kutakat fúrtak, más kisebb infrastruktúra-javító lépéseket tettek. Akárcsak Nyugat-Afrikában, itt is sikerült néhány terrorista-gyanús személyt elfogni, bár kapcsolataikat az al-Kaidához nem sikerült bizonyítani. Sok kritika éri ezeket a programokat amiatt, hogy a résztvevő afrikai kormányok igyekeznek saját politikai ellenzéküket ezek célkeresztjébe állítani.

A katonai együttműködés erősítése és az 1990-es években felére zsugorodott segélyek jelentős növelése az ezredforduló után nem pótolhatta ugyanakkor az átfogó, a pusztá válságkezelésen túlmutató amerikai Afrika-politika hiányát. Ez a helyzet napjainkig sem változott, annak ellenére, hogy az USA-ban immár a második afrikai gyökerekkel bíró külügyminiszter van hivatalban. Az afrikai államok meggyengülése és szétesése ugyanakkor erősen foglalkoztatja az amerikai külpolitikai szakértőket. Az Egyesült Államok növekvő arányú olajimportja a nyugat-afrikai térségből egyébként is Afrika szerepének újragondolását követeli meg az amerikai adminisztrációtól.

Az Egyesült Államok nem volt gyarmattartó, így csődöt mondtak azok a kísérletek, amelyek arra irányultak, hogy Afrika a holocaust áldozataihoz hasonlóan részesüljön nemzetközi, elsősorban amerikai kárpótlásban a rabszolga-kereskedelem, a kolonizáció és a neokolonizáció miatt elszenvedett veszteségeiért. Az USA azonban a nemzetközi összefogás keretében megvalósítandó programok esetében sem vállalt kezdeményező szerepet. Példa erre az ENSZ égisze alatt tető alá hozott, 2002 márciusában a mexikói Mon-

terreyben 171 ország által aláírt ún. „Monterrey konszenzus”, amely a szegénység 50 százalékos csökkentését tűzte ki célul 2015-re, s amelyet Washington ugyan megszavazott, de nem alkalmaz túlzott lelkesedéssel. Igaz ugyan, hogy az USA a legnagyobb donor, ám nemzeti jövedelmének mindössze 0,16 százalékát fordítja külföldi (nem katonai) segélyekre, így még a kívánatosnak tartott szinttől jóval elmaradó nyugat-európai országok mögött is jócskán lemaradt.

Mindössze az adósság-elengedés területén játszott az USA úttörő szerepet. Még a Clinton kormányzat idején, 1999 szeptemberében 3,5 milliárd dollár kedvezményben részesítettek tucatnyi, elsősorban afrikai országot. A külső adósságait 1980 és 1995 között megháromszorozó, s az ezredfordulóra már mintegy 300 milliárd dollárral tartozó Afrika gondjain ez a lépés önmagában nem sokat segített, de legalább utat nyitott az adósság-elengedés további lépéseinek. Nyilvánvaló volt azonban, hogy az Európánál háromszor nagyobb és demográfiailag minden más földrésznél sebesebben gyarapodó afrikai kontinens bajain az olyan távlatos tervek, mint az ENSZ „Milleneumi fejlesztési célkitűzései”, (Millennium Development Goals – MDGs), az „Afrikai Renaissance”, vagy a Monterrey kompromisszum önmagukban nem, csak a tevéleges nemzetközi összefogás segíthet.

Ám sem az ENSZ, sem a Bretton Woods-i intézmények nem bizonyultak hatékonyak ezen a téren, annak ellenére, hogy pl. a ghánai Kofi Annan maga is elkötelezett híve Afrika felkarolásának. Az ENSZ azonban nem tudott megfelelő eszközzé válni sokszor még az akut válságkezelésben sem. A Világbank és a Nemzetközi Valutaalap tekintélyét pedig aláásta a nyolcvanas évek végétől az afrikai országokra erőltetett „strukturális alkalmazkodási program” teljes kudarca, amely programot, s a mögötte álló szervezeteket sokan Afrika mai gondjainak egyik fő felelősévé teszik. Az addigi keretek csődje utat nyitott a hagyományostól eltérő kezdeményezéseknek.

Új szelek

A külvilág figyelmének elfordulása már az ezredfordulót megelőzően kiütkeresésre készítette az újabb afrikai politikus-generációt, amely a függetlenség kivívásában elévülhetetlen érdemeket szerzett „nagy öregek” nemzedékétől eltérően gondolkodott. Nagy vihart kavart egyes afrikai közgazdászok ötlete Afrika „rekolonizációjára”, amely a volt anyaországok helyett a nemzetközi közösség feladatává tette volna Afrika gazdasági felemelését. A túl-

nyomó többség által nagy vehemenciával elvetett gondolat azonban hozzájárult az addigi politikai tabuk ledöntéséhez.

A paradigmaváltással együtt járt a dekolonizációs folyamat lezárultával és az apartheid rendszer megszűnésével belső kohézióját veszített Afrikai Egységsszervezet (AESZ) felváltása az EU mintájára létrehozott Afrikai Unióval (AU). A 2002. június 8-án a dél-afrikai Durban-ben megalakult Afrikai Unió elődjétől eltérően igényt formál tagállamai belügyeibe való beavatkozásra. Ez azonban nem szupranacionális keretek megteremtésével történik, hanem a közös döntéshozatali mechanizmusokba építve. Az erodálódott tekintélyű AESZ helyébe lépő AU megalakulása óta sokkal hatékonyabban volt képes fellépni a kontinens érdekeinek érvényesítéséért a nemzetközi porondon.

Az Afrikai Unió létrehozása mellett más belső kezdeményezések is történtek a válság megoldására. A nigériai fővárosban, Abujában 2001 októberében meghirdetették a NEPAD, „Új partnerség Afrika fejlődéséért” (New Partnership for Africa’s Development) programját. A NEPAD az eredetileg a környezetvédő mozgalmaktól átvett „fenntartható” növekedés megteremtését tűzte zászlajára, s ugyancsak célkitűzésként fogalmazta meg, hogy Afrika a segélyek passzív befogadójából saját fejlődésének generátora legyen. A NEPAD Afrika-szerte valószínűleg legismertebb jelszava, hogy a 21. századnak Afrika évszázadának kell lennie. Dél-Afrika, Nigéria, Szenegál, Egyiptom és Algéria kezdeményezéseit foglalták össze egy programba, így a 205 pontot tartalmazó hosszú dokumentum a jó kormányzás elveinek betartása mellett az infrastruktúra és az emberi erőforrások terén mutatkozó elmaradás felszámolását is célul tűzte ki, sőt a kontinens gazdasági növekedésének hét százalékra történő feltornázását, valamint Afrika világkereskedelmi részesedésének megduplázását is.

A NEPAD keretében kidolgozásra került egy önkéntes alapon működő politikai ellenőrző–monitoring rendszer (African Peer Review Mechanism – APRM), amely a leglényegesebb előrelépést jelentette az AESZ korábbi gyakorlatához képest. A többlépcsős, négy különböző típusú jelentés elkészítésével járó eljárás keretében a NEPAD alapelveinek érvényesülését vizsgálja meg országonként egy öt-hét köztiszteltben álló afrikai személyiségből álló bizottság. Nagyon lényeges, hogy a konfliktusok kirobbanása előtt, már a gazdasági szükséghelyzet vagy a politikai feszültségek éleződésének időszakában is össze kell hívni az illetékes bizottságot, amely sajátos, az afrikai szokásoktól egyáltalán nem idegen mediátori tevékenységet is ellát, segítve a magát a mechanizmusnak önként alávető kormányt.

Az AU megalapításával egy időben elfogadott APRM nem tartalmaz ugyan belső szankciókat, ám 2002-ben a G8-ak a jó kormányzás elvének meglétét részben a pozitív APRM-jelentéshez kötötték, így a donor országok akár a már odaígért segélyek megvonásával is büntethetik a saját maguk által elfogadott, átláthatóságot és demokratikus politikai viszonyokat garantáló szabályokat be nem tartó afrikai kormányokat. Ám, az első ilyen jellegű bizottsági jelentések a két elsőként vállalkozó Ghána és Ruanda esetében is csupán a közeljövőben születnek meg, így az elvek gyakorlati alkalmazhatósága még nem állta ki az első próbát. Az előzetes várakozásokkal ellentétben a válságmegelőző funkció ez idáig nem működött, így kételyek merültek fel a mechanizmus hatékonyságát illetően Darfur, Zimbabwe, Kongó és Elefántcsontpart esetében is.

Egy régi ismerős: Nagy-Britannia

A nemzetközi politikában a franciák és az amerikaiak által elhanyagolt Afrika ügyének felkarolásában az 1997-ben első miniszterelnöki megbízatását kezdő Tony Blair és kormányai igyekeztek a kezdeményezést magukhoz ragadni. A franciáktól eltérően a britek a dekolonizáció lezárultával nem folytattak aktív Afrika-politikát, egykori gyarmataik közül többen is a frankofónia és Franciaország felé orientálódtak, mert onnan lényegesen több támogatásra és odafigyelésre számíthattak. A konzervatívok hosszú kormányzásának idején külön tehertételnek számított egyes tory politikusok a pretoriai rezsim irányában nyíltan vállalt szimpátiája. A kilencvenes évek második felétől lassú változások kezdődtek, míg Franciaország kifelé menetelt az afrikai kontinensről, addig a britek fokozatosan növelték az Afrikának szánt segélyeiket, és az ezredfordulóra le is hagyták ezen a téren a franciákat.

A Tony Blair által is képviselt harmadikutas ideológia fontos részét képezte a szolidaritás a globalizáció veszteseivel, éljenek azok az országhatárokon belül, vagy bárhol glóbuszunkon. A némi eufémizmussal fejlesztési együttműködésnek átkeresztelt nemzetközi segélyezés terén már az első Blair kormány idején erőfeszítések történtek angol részről azért, hogy ezeket a pénzeket legalább részben átcsatornázzák Ázsia és Latin-Amerika rovására a jobban rászoruló Afrikába. Az illetékes brit miniszter asszony meg is fenyegette Brüsszelben kollégáit, hogy London függetleníti tőlük saját segélypolitikáját, amennyiben Afrika nem kap elsőbbséget.

A brit kormány, személyesen Blair kezdeményezésére és elnökségével alakult meg 2004. májusában a „Bizottság Afrikáért” (Commission for

Africa) tizenhat taggal. A bizottságban elsősorban afrikai személyiségek kaptak helyet, mint Fola Adeola, K. Y. Amoako, William S. Kalema, Trevor Manuel, Benjamin Mkapa, Linah Mohohlo, Tidjane Thiam, Anna Tibaijuka, Meles Zenawi, ám mellettük meghívást kapott Gordon Brown brit pénzügyminiszter, Michel Camdessus, az IMF 2000-ben nyugdíjba vonult igazgatója, sőt, Bob Geldof, az 1985 júliusában tartott Live Aid és a húszéves évfordulóra szervezett Live 8 koncertek fő szervezője, Afrika megsegítésének legnevesebb szigetországi képviselője is. A bizottság Londonban székelő titkársága az Afrikai Unió és a NEPAD szervezeteivel együttműködve háromszor ült össze, majd 2005. március 11-én jelentést tett közzé, amelyben ajánlásokat fogalmazott meg a G8-ak skóciai csúcstalálkozójához.

Mindez gyakorlatilag Tony Blair számára volt hivatva hátszelet biztosítani, megfogalmazva mindazokat az elképzeléseket, amelyeket a brit kormányfő partnereivel Gleneagles-ben el kívánt fogadtatni. Blair törekvése egyfajta „afrikai Marsall-terv” elfogadtatása volt, amelyben megkértszereznék a szegény országoknak, ezen belül elsősorban a fekete kontinensnek juttatott összegeket, összesen évi 50 milliárd dollárnyi segílyt szánva 2015-ig Afrikának. Blair azt is kérte tárgyalópartnereitől, hogy kedvezőbb feltételeket teremtsenek az afrikai áruk számára a világpiacon. Főleg a mezőgazdasági cikkek esetében egyenlőtlen a kereskedelem, mivel a fejlett országok saját mezőgazdasági termékeiket átlagosan 25 százalék támogatásban részesítik, míg az ipari termékeknek csupán öt százalék ez az arány. A „tisztességes kereskedelem” Afrika számára talán még a segílyeknél is fontosabb ügy, hiszen csak erre alapozódhat a kontinens saját lábára állása, az áhított „fenntartható növekedés” elérése.

G8

A G8-ak pénzügyminiszterei a skóciai csúcstalálkozót megelőzően 40 milliárd dollár adósság elengedéséről határoztak 18 legkevésbé fejlett ország vonatkozásában. Így a Délnek Északkal szemben fennálló 2500 milliárd dollárra taksált adósságából csupán egy töredéket engedtek el, és a fejlődő világ lakosságának pedig mindössze öt százaléka él az érintett országokban. Afrika esetében azonban sokkal kedvezőbb a kép. A 18 országból 14 afrikai, és tartozásaik elengedése a kontinens országainak külső adósságából tíz százaléknyt farag le. Újabb kilenc afrikai ország került fel a várólistára, és továbbiak várnak még erre. Az adósságok elengedését bizonyos demokratikus minimumhoz, a korrupció elleni hatékony fellépéshez és a transzparenciához

kötik. A rendszer nagy hátránya ugyanakkor, hogy a kontinens legnépesebb és olajjövedelmei ellenére nagyon szegény és eladósodott országa, Nigéria a közelébe sem kerülhet ennek a kedvezménynek, mert a fenti kritériumok közül semelyiket sem teljesíti.

Maga a csúcstalálkozó kompromisszummal zárult, Blair az amerikai, a német s az utolsó pillanatban a japán ellenérvekkel szemben diadalmaskodott a segélyek megduplázása ügyében, ugyanakkor nem sikerült határidőt szabni ebben az ügyben, így ez kiskaput jelenthet a vonakodó országoknak a jövőre nézve. Ugyancsak sikertelen volt az a törekvés, hogy 2015-re a nyolcuk nemzeti jövedelmük 0,7 százalékát fordítsák Afrika megsegítésére. Az elért eredmények nem jelentenek áttörést, de a jól időzített nemzetközi kampánynak is köszönhetően minden eddiginél nyomatékosabban sikerült felhívni Afrikára a figyelmet. Joggal jelenthette ki a csúcstalálkozó után egy sajtókonferencián Blair, hogy döntéseikkel naponta ezrek, 2015-ig milliók életét menthetik meg.

A már a 2002-es kanadai csúcstalálkozón elhatározott és az afrikai béke-teremtést támogató rendelkezések újfent megerősítést nyertek. Kérdés azonban, hogy mennyire bizonyulnak hatékonyak a most elhatározott lépések. Már önmagában a segélyek megnövelése is rejt magában veszélyeket. Tanzánia, Mozambik és Ghána példája figyelmeztető, a kapott támogatások túlzottan megerősítették valutáikat, károkat okozva exportjuknak, és elriasztottak befektetőket. Kérdés az is, mi lesz azokkal az országokkal, amelyek valamilyen oknál fogva nem fogják teljesíteni az AU által is szorgalmazott kritériumokat. A reformokat sikeresen megvalósító országokban a mindenféle infrastruktúra hiánya lehet a segélyezési folyamat eredményességének akadálya. Az Afrikai Unió, illetve a NEPAD célkitűzése az évi hét százalékos gazdasági növekedés elérése, mert csupán ez biztosíthatja a szegénység érdemi csökkentését.

Jelen pillanatban ezt csak azok a nyugat-afrikai országok teljesítik, ahol új olaj-kitermelési kapacitások léptek be, illetve néhány polgárháború által lerombolt ország, ahol a külföldi segélyek a költségvetés felét-harmadát adják. Egy ismert Afrika-szakértő elemzése arra a következtetésre jutott, hogy Afrika országainak túlnyomó hányada gazdaságilag még 2020-ban sem fog eljutni a mostani feltörekvő piacok, vagy „küszöbországok” szintjére. Valószínű kivételt képez majd a Seychelles-szigetek és Mauritius, ám ez a két ország a kontinens törpeállamaihoz tartozik, így húzóhatást még legfontosabb kontinentális partnereikre sem gyakorolhatnak.

Mások arra hívják fel a figyelmet, hogy a megfogalmazott célok eléréséhez a külső forrásbevonást nem kétszeresére, hanem egyenesen négyszeresé-

re kellene növelni. Az Oxfam, illetve más segélyszervezetek pedig a kontinens gondjai közül elsőként az AIDS gazdaságot is aláásó tragédiáját említik, amely mellett minden jószándékú lépés értelmét vesztheti. Ugyancsak nagy kihívást jelent nagy térségekben a normális emberi létezéshez szükségesnek tartott fejenkénti vízmennyiség hiánya. A vakcinák kikísérletezéséhez, eredeti műszaki megoldásokhoz időre van szükség.

Ahhoz tehát, hogy a 21. század valóban Afrika évszázada lehessen, azaz ne nőjön, hanem csökkenjen a világ többi részéhez viszonyított elmaradás, még sok dolgnak kell a kontinensen megváltoznia. Az összes említett tényező közül messze a legfontosabb a jó kormányzás (*good governance*) elvének érvényesülése, e nélkül a segélyek összege akár meghatározódhat (nem fog), mégsem történik semmi, minden marad a régiben, Afrika továbbra is a legszegényebb kontinens marad, a felzárkózás minden reménye nélkül.